

Haugland, S. H. (2025). Foreldrefyll, sprukken idyll og barnas psykososiale helse. I A. J. W. Andersen & S. H. Haugland (Red.), *Perspektiver på psykososial helse* (s. 177–188). Fagbokforlaget. DOI: <https://doi.org/10.55669/oa550210>

Kapittel 10

Foreldrefyll, sprukken idyll og barnas psykososiale helse

Siri Håvås Haugland

I dag er det dagen derpå. Jeg elsker dagen derpå. Jeg får til dagen derpå. Vet hva som skal skje og vet at jeg har kontroll. Er trøtt, så klart. Og fortsatt skjelven. Men dagen derpå er min belønning.

I går natt var forferdelig. En natt av mange, men likevel en av de verste hitil. Mamma hadde vært helt borte. Blikket hennes som et svart hull. Bestefar var tydelig nervøs, og i morges når jeg sto opp hadde stefaren min tatt ned knivene som han hadde kastet i veggen.

Beskrivelser av barndomsopplevelser av Sheila Burns Lykkås

Alkoholbruk er bittersøtt

De fleste voksne i Norge (82 % i 2021) drikker alkohol i løpet av året (FHI, 2022), og for mange av dem er alkoholbruk knyttet til sosiale og hyggelige anledninger. I mange år har jeg som en del av en forelesning vist bilder av rødvin som skjenkes i et glass og bedt tilhørere om umiddelbare assosiasjoner. De aller fleste svarer i retning av «fredag», «ferie», «god mat», «kos» og «sosialt samvær». Svarene er de samme uansett om jeg viser det til studenter eller ansatte som jobber med rusavhengige. Ytterst sjelden kommer det frem negative assosiasjoner som avhengighet, hodepine og fyll. Det er de søte sidene ved alkohol som trer frem, og det illustrerer at alkoholbruk er tett vevd sammen med sosiale begivenheter og markering av festlige anledninger. Språket vi bruker om alkoholbruk, tydeliggjør også denne kulturelle koblingen: «Å ta seg en fest» eller «han festet litt for mye i helgen» hentyder på det å drikke alkohol og gjerne da så mye alkohol at man blir litt beruset.

Alkoholbruk har imidlertid en mørkere side som handler om akutte helseskader (for eksempel forgiftning, drukning, ulykker, vold, mord) og langvarige skader som kreft, leverskader og avhengighet og død (WHO, 2018, s. 12–13). Verdens helseorganisasjon har tidligere definert risikofylt alkoholbruk som et drikkemønster som øker risikoen for skadelige konsekvenser for brukerens helse (Saunders et al., 1993), men i nyere beskrivelser av dette trekkes også potensial for skader hos mennesker rundt brukeren inn (WHO, 2022).

Når det gjelder skadevirkninger av alkoholbruk, har mye forskning vært opptatt av negative konsekvenser av alkoholbruk for den som drikker (Casswell, 2009, s. 4). I den grad det har vært forsket på konsekvenser for nære personer rundt den som drikker, har det vært blant dem som har et familiemedlem som er diagnostisert til å være avhengig av alkohol og kanskje har vært til behandling for slike problemer (McGovern et al., 2020; Rossow et al., 2016). Internasjonalt og nasjonalt har det vært forsket mindre på negative konsekvenser av mer vanlige drikkemønstre, og mesteparten av forskningen har dreid seg om hvordan foreldrenes alkoholbruk kan påvirke barnas egen rusbruk (Rossow et al., 2016). Hensikten med dette kapittelet er derfor å sette et særlig søkelys hvordan foreldreberuselse kan påvirke det psykososiale oppvekstmiljøet i familien. Temaet belyses gjennom en sammenfatning av eksisterende forskning om psykososiale konsekvenser av foreldres alkoholbruk og funn basert på data fra Fylkeshelseundersøkelsen i Agder (2019). Sheila Burns Lykkås har beskrevet egne barndomsopplevelser med foreldres alkoholbruk, og hennes korte tekster om dette bidrar også til å belyse temaet.

Alkoholproblemer blant norske foreldre

Hvor mange barn vokser opp med foreldre med alkoholproblemer? Svaret vil variere med hva slags alkoholbruk man definerer som problematisk. Indirekte beregninger har anslått at det kan ligge mellom 30 000–150 000 avhengig av hvordan man definerer problematisk alkoholbruk (Rossow, 2009; Torvik & Rognmo, 2011). I en fylkeshelseundersøkelse blant voksne i den generelle befolkningen i Agder svarte 15,6 % at de vokste opp med problematisk alkoholbruk hos foreldre (Haugland & Elgán, 2021). Langt flere barn har imidlertid vært sammen med fulle foreldre som ikke nødvendigvis er alkoholavhengige, og norske undersøkelser viser at mellom 36–50 % av ungdommene har sett foreldrene beruset (Haugland et al., 2020; Haugland et al., 2012).

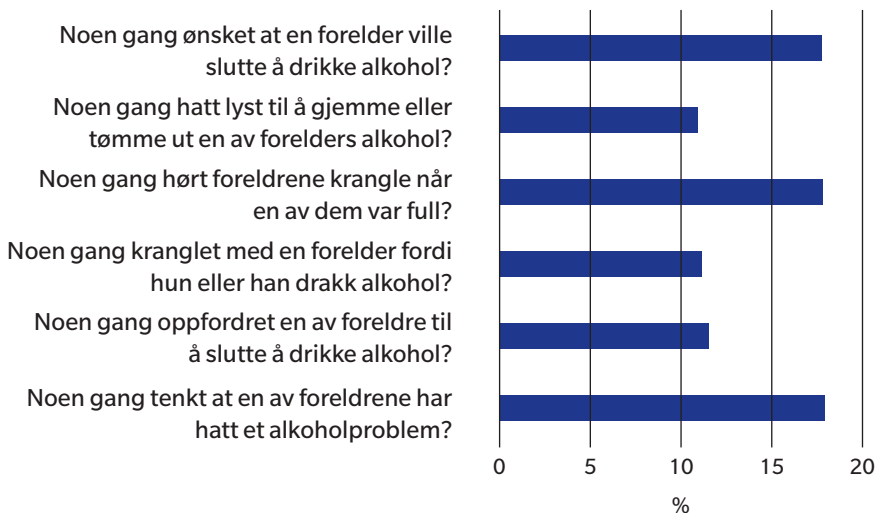
Fylkeshelseundersøkelsen i Agder

Fylkeshelseundersøkelsen¹ i Agder har kartlagt oppvekst- og levekårsforhold, helsetilstand og helserelatert atferd i den voksne befolkningen (18 år og oppover). Deltakerne ble trukket tilfeldig fra Folkeregisteret. Undersøkelsen ble gjennomført digitalt, og kontaktregisteret til Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) ble brukt for å hente e-post eller mobilnummer. Av dem som ble invitert til å delta i undersøkelsen, svarte 45,5 % (n = 28 047) på skjemaet. Blant de 28 047 som svarte, var det 53,2 % kvinner, gjennomsnittsalderen på dem som deltok var 46,9 år, og nesten halvparten (48,7 %) oppgav at de hadde noe utdanning fra universitet eller høyskole.

Som en del av undersøkelsen fikk deltakerne seks spørsmål (retrospektive) om foreldres problematiske alkoholbruk i oppveksten (kortversjon av et internasjonalt spørsmålsverktøy kalt CAST-6) før de fylte 18 år.

Figur 10.1

Andelen (%) voksne som svarer ja på ulike spørsmål om foreldres problematiske alkoholbruk i oppveksten (før de var 18 år).

1 Undersøkelsen er nærmere beskrevet i en rapport fra FHI: Skogen et al. (2020) Folkehelseundersøkelsen i Agder: Fremgangsmåte og utvalgte resultater (2020).

Resultatene presentert i figur 10.1 viser at foreldres alkoholbruk gjør noe med det psykososiale miljøet i hjemmet, for eksempel ved at barna hadde hørt foreldre krangle når en av foreldrene var full (18 %). Tallene synliggjør også at barna leter etter muligheter for å begrense foreldrenes alkoholbruk. Hele 18 % ønsket foreldrene ville slutte å drikke alkohol, og 11 % hadde hatt lyst til å gjemme eller tømme ut foreldres alkohol. Flere hadde oppfordret foreldrene til å slutte å drikke alkohol (12 %), og nesten like mange hadde selv kranget med foreldrene fordi de drakk (11 %).

Om man slår sammen svarene fra alle seks spørsmål og bruker en grense for alkoholproblemer som er brukt internasjonalt (CAST-6), er det 16 % som har vokst opp med foreldres alkoholproblem i Agder (Haugland & Elgán, 2021). Liknende forekomst av alkoholproblem er vist blant norske tenåringsfedre som deltok i Helseundersøkelsen i Trøndelag, mens det der var kun 5 % av tenåringsmødrene som rapporterte alkoholproblemer (Haugland et al., 2013). I Norden varierer forekomsten avhengig av hvordan «foreldres alkoholproblemer» er målt (Elgán & Leifman, 2013; Pisinger et al., 2023; Raninen et al., 2016), men i Sverige fant man et omfang på 13,1 %, som likner våre funn når de brukte samme måleinstrument (CAST-6) (Ramstedt et al., 2022).

Gjør det egentlig noe å være sammen med fulle foreldrene en gang iblant?

Stefaren min blir skummel når han drikker. Eller, først blir han glad og klengete på mamma, og så blir han bare mer og mer sint og skummel. Jeg vet dette, for jeg er med hele tiden, og forsøker å få dem begge i seng. De sovner så fort hvis de bare legger seg ...

Jeg er alltid til stede. Det kan være helt stille i huset, men allikevel våkner jeg når mamma og stefar drikker. Det gjør de sånn hver tredje uke eller en gang i måneden. Og så våkner jeg og går ned i stua og bare sitter der for å passe på mammaen min som jeg er så glad i. (Sheila Burns Lykkås)

Mange barn som må være sammen med fulle foreldre, opplever at rollene byttes om (Kelley et al., 2007; Tedgård et al., 2019). Barna må passe på foreldrene sine, og foreldrene trer ut av ansvaret sitt for en stund. Dette kan skape både utrygghet og uforutsigbarhet som påvirker barnas liv mens det pågår, men kan også sette spor som påvirker psykososial helse og livskvalitet som voksen (Aneta & Schier, 2012). Som figur 10.1 viser, strekker mange barn ansvarsfølelsen dit at de forsøker å påvirke situasjonen slik at foreldrene drikker mindre.

Selv om foreldrene ikke kan sies å være avhengig av alkohol i diagnostisk forstand, viser forskning at andre former for alkoholbruk hos foreldres alkoholbruk kan være av betydning for barnas psykososiale helse (Haugland et al., 2024; Haugland et al., 2019; Haugland et al., 2020; Haugland et al., 2012; Laslett et al., 2022; Laslett et al., 2017; Laslett et al., 2020; McGovern et al., 2020) ved at det blant annet øker risikoen for:

- å ha blitt utsatt for vold eller ha vært vitne til vold
- uønskede seksuelle hendelser
- skade ved ulykker (benbrudd, forgiftning, sykehusinnleggelse)
- negative psykologiske reaksjoner på vanskelige livserfaringer
- dødsfall hos noen som står nære
- opplevd katastrofe (brann, orkan ol)
- andre skremmende, farlige eller voldelige erfaringer
- psykiske helseplager
- dårlig helse etter egen oppfatning
- at barna ruser seg mer
- tannproblemer
- utagerende eller voldelig atferd
- skolevansker
- verbalt misbruk
- å bli forlatt uten tilsyn
- at foreldrerollen påvirkes negativt

Hva skjer med foreldre når de blir fulle?

Alkohol er et rusmiddel og kjemisk stoff med en rekke virkninger som kan gjøre det utfordrende å ivareta foreldreansvaret på en god måte. Ifølge Avdeling for rettsmedisinske fag ved Oslo universitetssykehus reduseres vår kritiske sans, konsentrasjonsevne og korttidshukommelse når vi drikker alkohol. I tillegg kan aggresjon og impulsivitet øke, og stemningsleiet heves (OUS, 2023). Til sammen kan dette bidra til en svekket kapasitet til å ivareta forelderrollen på en god måte, selv om man ikke er avhengig av alkohol i diagnostisk forstand. Dette er på mange måter helt logisk ut fra alkoholens kjemiske egenskaper, men bekreftes også av forskning på hvordan folk oppfører seg når de drikker.

En systematisk gjennomgang av forskningslitteraturen internasjonalt (Carvalho et al., 2025)² fant 57 artikler som undersøkte sammenhengen mellom foreldres alkoholbruk og foreldrepraksis. Majoriteten av studiene viste en sammenheng mellom foreldres alkoholbruk og redusert kvalitet på utøvelse av forelderrollen som for eksempel brå og ufølsom oppdragelse, mindre varme og positivt samspill, mindre engasjement i barna, fremmedgjøring, mistillit, dårlig kommunikasjon, fysisk avstraffelse og svekket evne til å følge med på hva barna gjør.

I natt ble stefar plutselig rasende og truet med å velte steinbordet over føttene våre, og så sprang han ut på kjøkkenet og hentet kniver. Han fektet med den ene før han siktet på mamma. Snudde seg idet han kastet den og sendte den høyt opp under mønet. Neste kniv likedan. Mammans øyne var tomme hele tiden. Black out, kaller hun det. Bestefar livredd. Jeg satt urørlig i midten mellom mamma og bestefar i sofaen, og stefar sto foran oss. Og så var festen over.

Sheila Burns Lykkås

Når foreldre drikker seg beruset med barna til stede, øker faren for at barn utsettes for ubehagelige og noen ganger truende situasjoner som både kan være traumatiserende og en direkte trussel for helsen (Dube et al., 2001; Laslett et al., 2020). Like belastende for barns psykososiale helse kan det være

2 Er til fagfelleevaluering i tidsskrift februar 2025.

at foreldrene «forsvinner» i rusen og ikke er tilgjengelig for å ivareta barnas fysiske og emosjonelle behov (Laslett et al., 2017). Det er vanligere blant dem som vokser opp med foreldres alkoholproblem at de mangler en trygg voksen å komme til når det er vanskelig (Haugland et al., 2021). Når foreldrene drikker på en måte som gjør at de abdiserer fra foreldreansvaret, kan risikoen også for at barna utsettes for ubehagelige hendelser av andre voksne øke (Laslett et al., 2012; Vogeltanz et al., 1999).

Det å vokse opp med foreldres alkoholproblem øker risikoen sterkt for også å vokse opp i et familiemiljø som generelt er preget av mye krangling, uro, konflikter eller vanskelig kommunikasjon (Haugland et al., 2021).

Disse situasjonene kan sette spor som varer langt inn i voksenlivet, og det er vanligere blant dem som har vokst opp med foreldres alkoholproblemer å slite med vonde minner fra oppveksten pga. tap, svik, vanskjøtsel, vold, mishandling eller misbruk (Haugland et al., 2021).

For alle barn og unge er det viktig å ha trygge voksne i livet sitt som de unge kan henvende seg til når de opplever vanskeligheter eller trenger støtte (Whitehead et al., 2019). For dem som vokser opp under belastende forhold som for eksempel alkoholproblemer hos foreldrene, kan det å ha tilgang på en trygg voksen som gir støtte, være med på å redusere risikoen for negative helse-relaterte konsekvenser som følge av vanskelige livserfaringer (Bellis et al., 2017).

Dagen derpå

Selv om det å være sammen med fulle foreldre kan skape utfordringer for barna, kan også dagen derpå oppleves ubehagelig. Mye alkoholbruk kvelden før kan gi hodepine, generell uvelhetsfølelse, nedstemthet, kvalme og brekninger dagen derpå (OUS, 2023). Dette kan forlenge perioden hvor barn inntar voksenrollen for å ivareta foreldrene, eller at foreldrene kan oppleves utilgjengelig for barna.

For noen er dagen derpå imidlertid befriende, kanskje fordi spenningen knyttet til hva som kan komme til å skje når foreldrene drikker er borte, og foreldrene er på vei «tilbake» med økt oppmerksomhet på barna. Sheila beskriver dette slik:

Men i dag er en deilig dag. Mamma kommer til å være så lei seg. Til og med stefaren min vil være litt spakere enn vanlig, tror jeg. De to knivene i veggen er nemlig mitt trofe. Jeg vet og jeg så. De voksne skammer seg ekstra, merker jeg, for de kommer ikke fra et sted der dette er greit. Så i dag skal vi kose oss. Mamma vil lage det beste jeg vet. Spagetti med kjøttsaus, dessert og potetgull. Og jeg skal spise så mye jeg vil. Og så skal vi se på film, og så skal jeg gråte og få trøst. Og mamma skal love meg at det som skjedde i natt, aldri skal gjenta seg. Hun skal aldri drikke igjen, sier hun. Og jeg skal tro på det og roe meg ned. Og spise enda litt til og nyte dagen derpå. Den trygge dagen.

Sheila Burns Lykkås

Avslutning

Alkoholbruk er lovlig, og for mange også knyttet til hygge og sosiale anledninger. Det kan gjøre det utfordrende å sette søkelyset på at alkoholbruken noen ganger skader tredjepart. Dette kapittelet har vist at det å være med fulle foreldre ikke er så gunstig for barna og deres psykososiale helse, uavhengig av om foreldrene er alkoholavhengige eller ikke. Innsats for å redusere skadevirkninger for barn som følge av foreldres alkoholbruk bør antakelig være bred og sammensatt, og inkludere alkoholpolitiske virkemidler (Babor et al., 2022), universelle folkehelseiltak rettet til foreldre og barn, og tiltak for familien når foreldre er i rusbehandling.

Referanser

- Aneta, P. & Schier, K. (2012). The role reversal in the families of adult children of alcoholics. *Archives of Psychiatry and Psychotherapy*, 14, 51–57.
- Babor, T. F., Casswell, S., Graham, K., Huckle, T., Livingston, M., Rehm, J., Room, R., Rossow, I. & Sornpaisarn, B. (2022). Alcohol: No ordinary commodity – A summary of the third edition. *Addiction*, 117(12), 3024–3036. <https://doi.org/10.1111/add.16003>
- Bellis, M. A., Hardcastle, K., Ford, K., Hughes, K., Ashton, K., Quigg, Z. & Butler, N. (2017). Does continuous trusted adult support in childhood impart life-course resilience against adverse childhood experiences – A retrospective study on adult health-harming behaviours and mental well-being. *BMC Psychiatry*, 17, 110. <https://doi.org/10.1186/s12888-017-1260-z>
- Casswell, S. (2009). Alcohol industry and alcohol policy – The challenge ahead. *Addiction*, 104(s1), 3–5. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2008.02429.x>
- Dube, S. R., Anda, R. F., Felitti, V. J., Croft, J. B., Edwards, V. J. & Giles, W. H. (2001). Growing up with parental alcohol abuse: Exposure to childhood abuse, neglect, and household dysfunction. *Child Abuse & Neglect*, 25(12), 1627–1640. [https://doi.org/10.1016/s0145-2134\(01\)00293-9](https://doi.org/10.1016/s0145-2134(01)00293-9)
- Elgán, T. H. & Leifman, H. (2013). Prevalence of adolescents who perceive their parents to have alcohol problems: A Swedish national survey using a web panel. *Scandinavian Journal of Public Health*, 41(7), 680–683. <https://doi.org/10.1177/1403494813491859>
- Folkhelseinstituttet. (2022). *Alkoholbruk i den voksne befolkningen*. Hentet 5. desember 2022 fra <https://www.fhi.no/nettpub/alkoholinorge/omsetning-og-bruk/alkoholbruk-i-den-voksne-befolkningen/?term=&h=1>
- Haugland, S. H. & Elgán, T. H. (2021). Prevalence of parental alcohol problems among a general population sample of 28,047 Norwegian adults: Evidence for a socioeconomic gradient. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(10). <https://doi.org/10.3390/ijerph18105412>
- Haugland, S. H., Carvalho, B., Stea, T. H., Strandheim, A. & Vederhus, J.-K. (2021). Associations between parental alcohol problems in childhood and adversities during childhood and later adulthood: A cross-sectional study of 28,047 adults from the general population. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*, 16(1), 47. <https://doi.org/10.1186/s13011-021-00384-9>
- Haugland, S. H., Carvalho, B., Strandheim, A. & Stea, T. H. (2024). Parental alcohol intoxication, adverse childhood experiences, and negative psychological reactions to childhood adversities: Cross-sectional and prospective data from the population-based HUNT study. *Journal of Child & Adolescent Trauma*. <https://doi.org/10.1007/s40653-024-00651-4>
- Haugland, S. H., Coombes, L. & Strandheim, A. (2019). Are sexually offensive or violent experiences more common among adolescents exposed to parental alcohol intoxication? *Child Abuse Review*, 28(5), 366–380. <https://doi.org/10.1002/car.2583>
- Haugland, S. H., Coombes, L. & Strandheim, A. (2020). Parental alcohol intoxication and adverse health outcomes among offspring: A 4-year follow-up HUNT study among 2,399 Norwegian adolescents. *Preventive Medicine Reports*, 20, 101170. <https://doi.org/10.1016/j.pmedr.2020.101170>

- Haugland, S. H., Holmen, T. L., Ravndal, E. & Bratberg, G. H. (2013). Parental alcohol misuse and hazardous drinking among offspring in a general teenage population: Gender-specific findings from the Young-HUNT 3 study. *BMC Public Health*, 13, 1140. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-13-1140>
- Haugland, S. H., Strandheim, A. & Bratberg, G. (2012). Is high-risk use of intoxicants more common among adolescents who have seen their parents intoxicated? *Tidsskrift for Den norske legeforening*, 132(4), 410–413. <https://doi.org/10.4045/tidsskr.11.0623>
- Kelley, M. L., French, A., Bountress, K., Keefe, H. A., Schroeder, V., Steer, K., Fals-Stewart, W. & Gumienny, L. (2007). Parentification and family responsibility in the family of origin of adult children of alcoholics. *Addictive Behaviors*, 32(4), 675–685. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2006.06.010>
- Laslett, A.-M., Ferris, J., Dietze, P. & Room, R. (2012). Social demography of alcohol-related harm to children in Australia. *Addiction*, 107(6), 1082–1089. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2012.03789.x>
- Laslett, A.-M., Kuntsche, S., Wilson, I. M., Taft, A., Fulu, E., Jewkes, R. & Graham, K. (2022). The relationship between fathers' heavy episodic drinking and fathering involvement in five Asia-Pacific countries: An individual participant data meta-analysis. *Alcohol: Clinical and Experimental Research*, 46(12), 2137–2148. <https://doi.org/10.1111/acer.14955>
- Laslett, A.-M., Rankin, G., Waleewong, O., Callinan, S., Hoang, H. T. M., Florenzano, R., Hettige, S., Obot, I., Siengsouhthone, L., Ibanga, A., Hope, A., Landberg, J., Vu, H. T. M., Thamarangsi, T., Rekve, D. & Room, R. (2017). A multi-country study of harms to children because of others' drinking. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 78(2), 195–202. <https://doi.org/10.15288/jsad.2017.78.195>
- Laslett, A.-M., Stanesby, O., Graham, K., Callinan, S., Karriker-Jaffe, K. J., Wilsnack, S., Kuntsche, S., Waleewong, O., Greenfield, T. K., Gmel, G., Florenzano, R., Hettige, S., Siengsouhthone, L., Wilson, I. M., Taft, A. & Room, R. (2020). Children's experience of physical harms and exposure to family violence from others' drinking in nine societies. *Addiction Research & Theory*, 28(4), 354–364.
- McGovern, R., Gilvarry, E., Addison, M., Alderson, H., Geijer-Simpson, E., Lingam, R., Smart, D. & Kaner, E. (2020). The association between adverse child health, psychological, educational and social outcomes, and nondependent parental substance use: A rapid evidence assessment. *Trauma, Violence, & Abuse*, 21(3), 470–483.
- Oslo Universitetssykehus. (2023). *Virkninger av alkohol på sentralnervesystemet og kroppen forøvrig*. Hentet 16. januar 2023 fra <https://oslo-universitetssykehus.no/fag-og-forskning/nasjonale-og-regionale-tjenester/rettsmedisinske-fag/alkohol-og-rusmidler/virkninger-av-alkohol-pa-sentralnervesystemet-og-kroppen-forovrig>
- Pisinger, V. S. C., Møller, S. P., Andersen, S. & Tolstrup, J. S. (2023). Perceived parental alcohol problems and later dropout and grade point average in high school: A register-based follow-up study. *Drug and Alcohol Review*, 42(4), 848–858. <https://doi.org/10.1111/dar.13617>
- Ramstedt, M., Raninen, J., Larm, P. & Livingston, M. (2022). Children with problem drinking parents in Sweden: Prevalence and risk of adverse consequences in a national cohort born in 2001. *Drug and Alcohol Review*, 41(3), 625–632. <https://doi.org/10.1111/dar.13406>

- Raninen, J., Elgán, T. H., Sundin, E. & Ramstedt, M. (2016). Prevalence of children whose parents have a substance use disorder: Findings from a Swedish general population survey. *Scandinavian Journal of Public Health*, 44(1), 14–17. <https://doi.org/10.1177/1403494815601525>
- Rossow, I., Felix, L., Keating, P. & McCambridge, J. (2016). Parental drinking and adverse outcomes in children: A scoping review of cohort studies. *Drug and Alcohol Review*, 35(4), 397–405. <https://doi.org/10.1111/dar.12319>
- Rossow, I., Moan, I. S. & Natvig, H. (2009). *Nære pårørende av alkoholmisbrukere: hvor mange er de og hvordan berøres de?* (SIRUS-Rapport nr. 9/2009). Statens institutt for rusmiddelforskning. <https://doi.org/oai:nb.bibsys.no:990940919004702202>
- Saunders, J. B., Aasland, O. G., Babor, T. F., De la Fuente, J. R. & Grant, M. (1993). Development of the Alcohol Use Disorders Identification Test (AUDIT) – WHO Collaborative Project on Early Detection of Persons with Harmful Alcohol Consumption. *Addiction*, 88(6), 791–804. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.1993.tb02093.x>
- Tedgård, E., Råstam, M. & Wirtberg, I. (2019). An upbringing with substance-abusing parents: Experiences of parentification and dysfunctional communication. *Nordisk Alkohol- & Narkotikatidskrift*, 36(3), 223–247. <https://doi.org/10.1177/1455072518814308>
- Torvik, F. A. & Rognmo, K. (2011). *Barn av foreldre med psykiske lidelser eller alkoholmisbruk: omfang og konsekvenser* (Rapport 2011:4). Nasjonalt folkehelseinstitutt. Hentet fra <https://www.fhi.no/publ/2011/barn-av-foreldre-med-psykiske-lidel>
- Vogeltanz, N. D., Wilsnack, S. C., Harris, T. R., Wilsnack, R. W., Wonderlich, S. A. & Kristjanson, A. F. (1999). Prevalence and risk factors for childhood sexual abuse in women: National survey findings. *Child Abuse & Neglect*, 23(6), 579–592. [https://doi.org/10.1016/s0145-2134\(99\)00026-5](https://doi.org/10.1016/s0145-2134(99)00026-5)
- Whitehead, R., Pringle, J., Scott, E., Milne, D. & McAteer, J. (2019). *The relationship between a trusted adult and adolescent health and education outcomes*. NHS Scotland. https://www.healthscotland.scot/media/2325/the-relationship-between-a-trusted-adult-and-adolescent-health-outcomes_6588.pdf
- World Health Organization. (2018). *Global status report on alcohol and health 2018*. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/274603>
- World Health Organization. (2022). *Harmful use of alcohol*. Hentet 7. oktober 2022 fra <https://www.who.int/data/gho/indicator-metadata-registry/imr-details/3415>